

quo dignatus est scribere, quem plagiatores ejus esse non dubium est) sæpè Evagrius Presbyter dum adhuc Antiochiæ essem, me præsentem corripuit. Cui ille respondit: Ego nihil timeo. Dicit se à Domino suo fuisse dimissum, & si vobis placet, ecce hic est, transmittite quo vultis. In hoc arbitror me non peccare, si hominem vagum non sinam longius fugere. Quapropter, quia ego in hac solitudine constitutus, non possum agere quod jussisti, rogavi charissimum mihi Evagrium, ut tam tui, quam mei causa, instanter negotium prosequatur.

HIERONYMUS AD LÆTAM
de institutione filie.

Argumentum Epistolæ.

Lætam hortatur, ut filiam ab ipsis incunabulis ad pietatem Christi instituat, & statim, antequam ullis inficiatur vitiis, sanctas imbibat cantiones, ut & inter blanditias nutricum, & lusus puellares Christi gustum hauriat. Deinde de cultu, de victu, & quomodo jam adolescens sit à secularium arcenda contagio, de studio divinæ scripturæ, & fugiendis apocryphis saluberrima tradit præcepta. Hortatur tandem maturè ut mittatur in Bethlehem, antequam ulla macula contaminetur: ubi se & magistrum, & nutricium fore pollicetur.

A Postolus Paulus, scribens ad Corinthios, & rudem Christi Ecclesiam sacris instruens disciplinis, inter cætera mandata, hoc quoque proposuit dicens: Si qua mulier habet virum infidelem, & hic consentit habitare cum ea, non dimittat virum: sanctificatus est enim vir infidelis per mulierem fidem, & sanctificata est mulier infidelis per virum fidem: Alioqui filii vestri immundi essent, nunc autem mundi sunt. Si cui fortè hætenus videbantur nimium disciplinæ vincula laxata, & præceptis indulgentia præceptoris, consideret domum patris tui, clarissimi quidem, & eruditissimi viri, sed adhuc ambulantis in tenebris, & intelliget consilium Apostoli illuc profecisse ut radicis amaritudinem dulcedo fructuum compensaret, & viles

virgulæ balsama pretiosa sudarent. Tu es nata de impari matrimonio, & de te & Toxotio meo Paula generata est. Quis hoc crederet, ut Albini Pontificis neptis de repromissione martyris nasceretur, ut præsentem, & gaudentem avo parvula adhuc lingua balbutiens, Christi alleluia resonaret? ut virginem Christi in suo gremio nutriret senex? Et benè, feliciterque expectavimus: Sancta & fidelis domus virum sanctificat infidelem. Jam candidatus est fidei, quem filiorum, & nepotum credens turba circumdat. Ego puto etiam ipsum Jovem, si habuisset talem cognitionem potuisse in Christum credere. Despuat licet, & irrideat Epistolam meam, & me vel stultum, vel insanum clamitet: hoc & gener ejus faciebat antequam crederet. Fiunt, non nascuntur Christiani, auratum squallet Capitolium: fuligine, & aranearum telis omnia Romæ templa cooperta sunt: movetur Urbs sedibus suis, & inundans Populus antè delubra semiruta, currit ad Martyrum tumulos. Si non extorquet fidem prudentia, extorqueat saltem verecundia. Hoc, Læta, religiosissima in Christo filia, dictum sit, ut non desperes parentis salutem, & eadem fide, qua meruisti filiam, & patrem recipias, totiusque domus beatitudine perfruaris, sciens illud à Domino repromissum; quæ apud homines impossibilia, apud Deum possibilia sunt. Numquam est sera conversio. Læta de Cruce transit in Paradisum. Nabucodonosor Rex Babylonis post efferationem corporis, & cordis, & belluarum in eremo convictum, mentem recepit humanam. Et ut omittam vetera, ne apud incredulos nimis fabulosa videantur, ante paucos annos propinquus vester Grachus nobilitatem Patriciam so-

nans nomine, cum Præfecturam generet urbanam, nonne specum Mithræ, * omnia portentosa simulacra, quibus Corax, Niphus, Miles, Leo, Perses, Helios, Bromius pater initiatur, subvertit, fregit, excusit, & his quasi obsidibus ante præmissis impetravit Baptismum Christi? Solitudinem patitur & in urbe gentilitas. Dii quondam nationum cum bubonibus & noctuis in solis culminibus remanserunt Vexilla militum, Crucis insignia sunt: Regum purpuras, & ardentes diadematum gemmas patibuli salutaris pictura condecorat. Jam & Ægyptius Serapis Christianus factus est: Marnas Gazæ luget inclusus, & eversionem templi jugiter pertremiscit. De India, Perside, Ætiopia, monachorum quotidie turmas suscipimus. Deposuit pharetras Armenius, Hunni discunt Psalterium: Scythiæ frigora fervent calore fidei. Getarum rutilus & flavus exercitus Ecclesiarum circumfert tentoria, & idèò forsitan contra nos æqua pugnant acie, quia patri religione confidunt. Penè lapsus sum ad aliam materiam, & currente rota, dum urceum facere cogito, amphoram finxit manus. Propositum enim mihi erat sanctæ Marcellæ, & tuis precibus invitatum, ad matrem, id est, ad te sermonem dirigere, & docere quo modo instituere Paulam nostram debeas, quæ prius Christo consecrata est, quàm genita: quam ante votis, quàm utero concepisti. Vidimus aliquid temporibus nostris de Prophetalibus libris. Anna sterilitatem alvi fecunditate mutavit. Tu luctuosam fecunditatem vitalibus liberis commutasti. Fidens loquor, accepturam te filios, quæ primum fœtum Domino reddidisti. Ista sunt primogenita, quæ offeruntur in lege. Sic natus est Samuel, sic ortus Sanson est, sic Joan-

* Persæ Mithram Solem vocant.

nes Baptista ad introitum Mariæ exultavit, & luxit. Audiebat enim verba Domini per os Virginis pertonantis, & de utero matris in occursum ejus gestiebat erumpere. Igitur quæ de repromissione nata est, dignam habeat ortu suo institutionem parentum. Samuel nutritur in Templo, Joannes in solitudine præparatur. Ille sacro crine venerabilis est, vinum & siceram non bibit: adhuc parvulus cum Domino sermonatur. Hic fugit urbes, zona pellicea cingitur, locustis alitur, ac melle sylvestri, & ad typum poenitentiae prædicandæ, tortuosissimi animalis vestitur exuviis. Sic erudienda est anima, quæ futura est Templum Dei. Nihil aliud discat audire, nihil loqui, nisi quod ad timorem Dei pertinet. Turpia verba non intelligat, cantica mundi ignoret, adhuc tenera lingua Psalmis dulcibus imbuatur. Procul sit ætas lasciva puerorum, ipsæ puellæ, & pedissequæ à sæcularibus consortiis arceantur, ne quod malè didicerint, pejus doceant. Fiant ei litteræ, vel buxæ, vel eburnæ, & suis nominibus apellentur. Ludat in eis, ut & lusus ipse eruditio sit. Et non solum ordinem teneat litterarum, ut memoria nominum in canticum transeat, sed & ipse inter se crebrò ordo turbetur, & mediis ultima, primis media misceantur, ut eas non sono tantum, sed & visu noverit. Cum verò cœperit trementi manu stylum in cera ducere, vel alterius superposita manu tenerit regantur articuli, vel in tabella sculpantur elementa, ut per eosdem sulcos inclusa marginibus trahuntur vestigia, ut foras non queant evagari. Syllabas jungat ad præmium, & quibus illa ætas deliniri potest, munusculis invitetur. Habeat & indiscendo socias quibus invidet, quarum laudibus mordeatur. Non objurganda est, si

tardior sit, sed laudibus excitandum est ingenium, ut & vicisse gaudeat, & victa doleat. Cavendum in primis, ne oderit studia: ne amaritudo eorum, præcepta in infantia, ultra rudes annos transeat. Ipsa nomina, per quæ consuescit paulatim verba contexeret, non sint fortuita, sed certa, & coacervata de industria, Prophetarum videlicet, atque Apostolorum, & omnis ab Adam Patriarcharum series de Matthæo, Lucaque descendat, ut dum aliud agit, futuræ memoriæ præparetur; Magister probæ ætatis, & vitæ, atque eruditionis est eligendus: nec puto erubescere vir doctus id facere impropinqua, vel nobili virgine, quod Aristoteles fecit in Philippi filio, ut ipse librariorum utilitate initia traderet litterarum. Non sunt contemnenda, quasi parva, sine quibus magna constare non possunt. Ipse elementorum sonus, & prima institutio præceptorum, aliter de erudito, aliter de rustico ore profertur. Unde & tibi est providendum, ne ineptis blanditiis foeminarum, dimidiata dicere verba filia consuëcat & in auro, atque purpura ludere, quorum alterum linguæ, alterum moribus officit, ne discat in tenero, quod ei postea dediscendum est. Gracchorum eloquentiæ multum ab infantia sermo matris contulisse scribitur. Hostensii oratio inter paternos sinus coaluit. Difficulter eraditur, quod rudes animi perbiberunt: lanarum conchylia quis in pristinum candorem revocet? Recens testa diu & saporem retinet, & odorem, quo primum imbuta est. Græca narrat historia Alexandrum potentissimum Regem, orbisque domitorem, & in moribus, & in incessu, Leonidis pædagogii sui non potuisse carere vitiis, quibus adhuc parvulus fuerat infectus. Proclivis est enim

malorum æmulatio, & quorum virtutes assequi nequeas, citò imitaris vitia. Nutrix ipsa non sit temulenta, non lasciva, non garrula, habeat modestam gerulam, nutritium gravem. Cum avum viderit in pectus ejus transiliat, de collo pendeat, nolenti alleluia decanter. Rapiat eam avia, patrem risibus agnoscat, sit omnibus amabilis, & universa propinquitas rosam ex se natam gaudeat. Discat statim quam habeat, & alteram aviam, quam amatam, cui Imperatori, cui exercitui tyruncula nutriatur. Illas desideret, ad illas tibi minitetur abscessum. Ipse habitus, & vestitus doceat eam cui promissa sit. Cave ne aures ejus perfores, ne cerussa, & purpurisso consecrata Christo ora depingas, nec collum auro, & margaritis premas, nec caput gemmis oneres, nec capillum irufes, & ei aliquid de gehennæ ignibus auspiceris. Habeat alias margaritas, quibus postea venditis, emptura est pretiosissimum margaritum. Prætextata nobilissima quondam fœmina, jubente viro Hymetio, qui patruus Eustochii virginis fuit, habitum ejus, cultumque mutavit, & neglectum crinem mundano more texuit sibi, vincere cupiens & virginis propositum, & matris desiderium: & ecce tibi eadem nocte cernit in somnis venisse ad se Angelum terribili voce minitantem poenas, & hæc verba frangentem: tu ne ausa es viri imperium præferre Christo? tu caput virginis Dei tuis sacrilegis atrectare manibus? quæ jam nunc arescent, ut sentias, excruciatam quid feceris, & finito mense quinto, ad inferna duceris. Sin autem perseveraveris in scelere; & marito simul orbaberis, & filiis. Omnia per ordinem expleta sunt, & seram miseræ pœnitentiam velle signavit interitus. Sic ul-

ciscitur Christus violatores templi sui, sic gemmas & præciosissima ornamenta defendit. Et hoc retuli, non quòd insultare velim calamitatibus infelicium; sed ut moneam, cum quanto metu, & cautione servare debeas, quod Deo spondisti. Heli Sacerdos offendit Deum ob vitia liberorum. Episcopus fieri non potest, qui filios habuerit luxuriosos, non subditos. At è contrario de muliere scribitur, quòd salva fiet per filiorum generationem, si permanserint in fide, & charitate, & sanctificatione cum pudicitia. Si perfecta ætas, & sui juris, imputatur parentibus, quanto magis lactens & fragilis, quæ juxta sententiam Domini ignorat dexteram & sinistram; id est, boni & mali differentiam? Si sollicita provides, ne filia percutiatur à vipera; cur non eadem cura provideas, ne feriatum à malo universæ terræ? ne bibat de aureo calice Babylonis? ne egrediatur cum Diana, & velit videre filias religionis alienæ? ne ludat pedibus? ne trahat tunicas? Venena non dantur, nisi melle circumlita; & vitia non decipiunt, nisi sub specie, umbraque virtutum. Et quomodo, inquires, peccata patrum filiis non reddunt, nec filiorum parentibus, sed anima quæ peccaverit, ipsa morietur? Hoc de his dicitur, qui possunt sapere, de quibus in Evangelio scriptum est: ætatem habet, loquatur pro se. Qui autem parvulus est, & sapit ut parvulus, donec ad annos sapientiæ veniat, & Pythagoræ littera Y, eum perducatur ad bivium, tam bona ejus, quàm mala parentibus imputantur. Nisi forte existimas Christianorum filios, si Baptisma non receperint, ipsos tantum reos esse peccati, & non etiam scelus referri ad eos, qui dare noluerint: maximè eo tempore, quo contradicere non poterant, qui accep-

turi erant; sicut è religione salus infantium, majorum lucrum est. Offerre necne filiam, potestatis tuæ fuit (quanquam alia sit tua conditio quæ prius eam vovisti, quam conciperes) ut autem oblatam non negligas, ad periculum tuum pertinet. Qui claudam, & mutilam, & qualibet sorde maculatam obtulerit hostiam, sacrilegii reus est; quanto magis, qui partem corporis sui, & illibatae animæ puritatem Regis amplexibus parat, si negligens fuerit, punietur? Postquam grandiuscula esse cœperit, & in exemplum sponsi sui crescere sapientia, ætate, & gratia apud Deum & homines, pergat ad templum veri Patris cum parentibus suis, sed cum illis non egrediatur è templo. Quærant eam in itinere sæculi inter turbas, & frequentiam propinquorum, & nusquam alibi reperiant, nisi in adito Scripturarum, Prophetas, & Apostolos de spiritualibus nuptiis sciscitantem. Imitetur Mariam, quam Gabriel solam in cubiculo suo reperit; & ideo forsitan timore perterrita est, quia virum, quem non solebat, aspexit. Æmuletur eam, de qua dicitur: Omnis gloria ejus filiæ Regis ab intus. Loquatur & ipsa, electo charitatis jaculo vulnerata: Introduxit me Rex in cubiculum suum. Numquam exeat foras, ne inveniatur eam, qui circumveunt civitatem, ne percussant, & vulnerent, & auferant theristrum pudicitia, & nudam in sanguine derelinquat, quin potius cum aliquis ostium ejus pulsaverit, dicat: ego murus, & ubera mea turris, lavi pedes meos, non possum inquinare eos. Non vescatur in publico, id est, in parentum convivio; ne videat cibos quos desideret. Et licet quidam putent majoris esse virtutis, præsentem contemnere voluptatem; tamen ego arbitror securioris continentia esse nescire quod quæras. Legi quon-

dam in scholis puer: ægrè reprehendas, quod sinis consuescere. Discat jam nunc & vinum non bibere, in quo est luxuria. Ante annos robustæ ætatis periculosa est teneris gravis abstinencia: usque ad id tempus, si necessitas postulaverit, & balneas adeat, & vino utatur modico propter stomachum, & carniæ edulio sustentetur, ne prius deficient pedes, quàm currere incipiant. Et hoc dico juxta indulgentiam, non juxta imperium, timens debilitatem, non docens luxuriam. Alioqui quod Judaica superstitio ex parte facit in rejectione quorundam animalium, atque escarum, quod & Indorum Bracmani, & Egyptiorum Gymnosophystæ in polentæ, & orizæ, & pomorum solo observant cibo; cur virgo Christi non faciat in toto? Si tanti vitrum, quare non majoris sit pretii margaritum? Quæ nata est ex promissione, sic vivat, ut illi vixerunt, qui de repromissione generati sunt. Æqua gratia æquum habeat & laborem. Surda sit ad organa. Tibia, lyra, cytara, cur facta sint nesciat. Reddat tibi pensum quotidie de Scripturarum floribus carptum. Ediscat Græcorum versuum numerum. Sequatur statim & Latina eruditio, quæ si non ab initio os tenerum composuerit, in peregrinorum sonum lingua corrumpitur, & externis vitiis sermo patrius sordidatur. Te habeat magistram, te rudis mitetur infantia. Nihil in te, & in patre suo videat, quod si fecerit, peccet. Mementote vos parentes virginis, magis eam exemplis doceri posse, quàm voce. Citò flores perirent: citò violas, & lilium, & crocum pestilens aura corrumpit. Nusquam absque te procedat in publicum. Basilicas Martyrum, & Ecclesias sine matre non adeat. Nullus ei juvenis, nullus cincinnatus arrideat. Vigiliarum dies, & solemnes pernoctationes sic vir-

guncula nostra celebret, ut ne transversum quidem unguem à matre discedat. Nolo de ancillis suis aliquam plus diligit, cujus crebro auribus insurret. Quidquid uni loquitur, hoc omnes sciant. Placeat ei comes non compta, neque formosa, atque lasciva, quæ liquido gutture carmen dulce moduletur: sed gravis, pallens, sordidata, subtristis. Præponatur ei probæ fidei, ac morum, & pudicitia virgo veterana, quæ illam doceat, & assuescat exemplo ad orationes & Psalmos nocte consurgere, mane Hymnos canere, Tertia, Sexta, Nona hora stare in acie quasi bellatricem Christi; accensaque lucerna reddere sacrificium vespertinum. Sic dies transeat, sic nos inveniat laborantem. Orationi lectio, lectioni succedat oratio. Breve videbitur tempus, quod tantis operum varietatibus occupatur. Discat & lanam facere, tenere colum, ponere in gremio calathum, rotare fusum, stamina pollice ducere. Spernat bombycum telas, serum vellera, & aurum in filia lentescens. Talia vestimenta parat, quibus pellatur frigus, non quibus vestita corpora nudentur. Cibus ejus olusculum sit, & similia, raroque pisciculi. Et ne gulæ præcepta longius traham, de quibus in alio loco plenius sum loquutus; sic comedat, ut semper esuriat, ut statim post cibum possit legere, & psallere. Displicent mihi in teneris maximè ætatibus longa, & immoderata jejunia, in quibus junguntur hebdomades, oleum in cibo, ac poma vetantur. Experimento didici asselum in via cum lassus fuerit, diverticula quærere. Faciant hoc cultores Isidis, & Cybeles, qui gulosa abstinentia phasides, aves, ac fumantes turtures vorant, ne scilicet Cerealia dona contaminent. Hoc in perpetuo jejunio sit præceptum, ut longo itinèri vires perperes superent, ne

in prima mansione currentes in mediis corruamus. Cæterum, ut ante scripsi, in quadragesima continentia vela pandenda sunt, & tota aurigæ retinacula equis laxanda properantibus. Quamquam alia sit conditio sæcularium, alia virginum, & Monachorum. Sæcularis homo in quadragesima ventris ingluviem decoquit, & in cochlearum morem succo vicitans suo, futuris dapibus ac saginæ aqualiculum parat. Virgo, & Monachus sic in quadragesima suos dimittant equos, ut sibi meminerint semper esse currendum. Finitus labor major, infinitus moderatior est. Ibi enim respiramus, hic perpetuò incedimus. Si quando ad suburbana pergis, domi filiam non relinquant, nesciat sine te, nec possit vivere, & cum sola fuerit pertimescat. Non habeat colloquia sæcularium, & non malarum virginum contubernia. Non intersit nuptiis servulorum, neque familiæ perstreptentis lusibus misceatur. Scio præcepisse quosdam, ne virgo Christi cum Eunuchis lavet, nec cum maritatis fœminis; quia alii non deponant animos virorum, aliæ tumentibus uteris præferant fœditatem. Mihi omnino in adulta virgine lavacra displicent, quæ seipsam debet erubescere, & nudam viderè non posse. Si enim vigiliis, & jejunii macerat corpus suum, & in servitutem redigit; si flammam libidinis, & incentiva ferventis ætatis extinguere cupit continentia frigore: si appetitis sordibus turpare festinat naturalem pulchritudinem: cur è contrario balnearum fomentis sopitos ignes suscitatur? Pro gemmis, & serico divinos codices amet, in quibus non auri, & pellis Babyllonica vermiculata pictura, sed ad fidem placeat emendata, & erudita distinctio. Discat primo Psalterium, his se canticis avocet, & in Proverbiis Salomonis erudiatur ad vitam.

In Ecclesiaste consuescat, quæ mundi sunt, calcare. In Job, virtutes, & patientiæ exempla sectetur: ad Evangelia transeat nunquam ea positura de manibus: Apostolorum Acta, & Epistolas tota cordis imbibat voluntate. Cumque pectoris sui cellarium his opibus locupletaverit, mandet memoriæ Prophetas, Pentatheicum, & Regum, & Paralipomenon libros; Esdræ quoque, & Esther volumina. Ad ultimum, si ne periculo discat Canticum Cantorum, ne si in exordio legerit sub carnalibus verbis spiritualium nuptiarum epithalamium non intelligens, vulneretur. Caveat omnia apocrypha. Et si quando ea, non ad dogmatum veritatem, sed ad signorum reverentiam legere voluerit, sciat non eorum esse, quorum titulis prænotantur: multaque his admixta vitiosa, & grandis esse prudentiæ aurum in luto quærere. Cypriani opuscula semper in manu teneat: Athanasii Epistolas, & Hilarii libros inoffenso decurrat pede. Illorum tractatibus, illorum delectetur ingeniis, in quorum libris pietas fidei non vacillet. Cæteros sic legat, ut magis judicet, quàm sequatur. Respondebis: quomodo hæc omnia mulier sæcularis in tanta frequentia hominum Romæ custodire poterit? Noli ergo subire onus quod ferre non potes, sed postquam ablactaveris eam, cum Isaac, & vestieris cum Samuele, mitte aviæ, & amitæ. Redde prætiosissimam gemmam cubiculo Mariæ, & cunis Jesu vagientis impone. Nutriatur in Monasterio: sit inter Virginum choros: jurare non discat, mentiri sacrilegium putet, nesciat sæculum, vivat angelicè, sit in carne sine carne, omne hominum genus sui simile putet. Et ut cætera taceam, certè te liberet servandi difficultate, & custodiæ periculo. Melius tibi est desiderare absentem,

quàm pavere ad singula, quid loquatur, cum quo loquatur, cui annuat, quem libenter aspiciat. Trade Eustochio parvulam, cujus nunc & ipse vagitus pro te oratio est. Trade comitem sanctitatis, futuram hæredem. Illam videat, illam amet, illam primis miretur ab annis; cujus & sermo, & incessus, & habitus doctrina virtutum est. Sit in gremio aviæ, quæ repetat in nepte, quidquid præmisit in filia; quæ longo usu didicit nutrire, servare, docere virgines: in cujus coronam centenarii quotidie numeri castitas textitur. Felix virgo, felix Paula Toxotii, quæ per aviæ, amitæque virtutes nobilior est sanctitate, quam genere. O si tibi cõtingeret videre socrum, & cognatam tuam, & in parvis corpusculis ingentes animos intueri, pro insita tibi pudicitia non ambigerem, quin præcederes filiam, & primam Dei sententiam secunda Evangelii lege mutares: nec tu parvipenderes aliorum desideria liberorum, sed te ipsa magis offerres Deo. Sed quia tempus est amplexandi, & tempus longè fieri à complexibus, & uxor non habet potestatem corporis sui, & unusquisque in qua vocatione vocatus est, in ea permaneat in Domino; & qui sub jugo est, ita debet currere, ne in luto comitem derelinquat: totum reddet in sobole, quod in te interim distulisti. Anna filium, quem Deo voverat, postquam obtulit in Tabernaculo, nunquam recepit: indecens arbitrata, ut futurus Propheta in ejus domo cresceret, quæ adhuc alios filios habere cupiebat. Denique postquam concepit, & peperit non est ausa ad Templum accedere, & vacua apparere coram Domino, nisi prius redderet, quod debebat: talique immola tuo sacrificio reversa domum, quinque liberos sibi genuit, quia primogenitum Deo pepererat. Miraris fe-

licitatem sanctæ mulieris? imitare fidem. Ipse, si Paulam miseris, & Magistrum me, & nutritium spondeo. Gestabo humeris, balbutientia senex verba formabo, multo gloriosior mundi Philosopho, qui non Regem Macedonium Babylonio periturum veneno, sed ancillam, & sponsam Christi erudiam, Regnis cælestibus offerendam.

HIERONYMUS AD GAUDENTIUM

de Pacatulae infantulae educatione.

Argumentum Epistolæ.

Ad preces amici Gaudentii docet, quibus rudimentis imbuenda sit rudis ætas puellæ, virginitati destinatae, antequam boni & mali discrimen noverit.

CAusa difficilis parvulæ scribere, quæ non intelligit quid loquaris, cujus animum nescias, de cujus voluntate periculosè promittas, ut secundum præclari Oratoris * exordium spes in ea magis laudanda sit, quàm res. Quid enim hortaris ad continentiam, quæ placetas desiderat, quæ in sinu matris garrula voce balbutit, cui dulciora sunt mella, quàm verba? Audiatur profunda Apostoli, quæ anilibus magis fabulis delectatur? Prophetarum ænigmata sentiat, quàm tristior gerulæ vultus exagitat? Evangelii intelligat majestatem, ad cujus fulgura omnis mortalium sensus hebetatur? Ut parenti subjiatur, hortet, quæ manu tenera ridentem verberat matrem? Itaque Pacatula

* Cic. in Dial. de Repub. *Causa difficilis laudare puerum; non enim res laudanda, sed spes est.* Exordium autem, celebrem sententiam vocat, à cantu, qui Græcis est *Ode*, composito nomine.

nostra hoc Epistolium post lectura suscipiat. Interim modò litterarum elementa cognoscat, jungat syllabas, discat nomina, verba consociet, atque, ut voce tinula ista meditetur; proponantur ei crustula, multa præmia, & quidquid gustui suave est, quod vernat in floribus, quod rutilat in gemmis, quod blanditur in pupis, acceptura festinet. Interim, & tenero tentet pollice fila ducere, rumpat sæpè stamina, ut aliquando non rumpat: post laborem lusibus gestiat, de matris pendeat collo, rapiat oscula propinquorum, Psalmos mercedè decantet. Amet quod cogitur discere, ut non opus sit, sed delectatio, non necessitas, sed voluntas. Solent quædam cum futuram virginem sponderint, pulla tunica eam induere, & furvo operire pallio, auferre lintheamina, nihil in collo, nihil in capite auri sinere: re vera bono consilio, ne habere discat in tenero, quod postea ponere compellatur. Aliis verò è contra videtur. Quid enim, ajunt, si ipsa non habuerit, habentes alias non videbit? *Philocosmon* * genus scæmineum est; multasque etiam insignis pudicitia, quamvis nulli virorum, tamen sibi scimus libenter ornari. Quin potius habendo satietur, & cernat laudati alias, quæ ista non habeant? Meliusque est, ut satiata contemnat, quàm non habendo, habere desideret. Tale verò quid & Israelitico fecisse vides populo Dominum ut cupientibus Ægyptias carnes, usque ad nauseam & vomitum præberet examina coturnicum, multosque sæculi reperies homines facilius carere experta corporis voluptate, quàm eos, qui à pueritia libidinem nesciant. Ab aliis enim nota calcari, ab aliis ignota appeti. Illos vitare poenitendo suavitatis insidias, quas fugerunt; hos carnis illece-

* Quasi conatus avidus ac studiosus.

bras, dulci titillatione corporis blandientes, dum mella putant, venena noxio reperire. Mel enim distillare labia meretricis, & quod ad tempus impingat vescentium fauces, & postea felle amari invenitur. Unde & in Domini sacrificiis mei non offerunt, ceraque contempta, quæ mellis hospitium est, oleum accenditur in Templo Dei, quod de amaritudine exprimitur olivarum. Pascha quoque cum amaritudinibus commedi in azymis sinceritatis & veritatis jubetur, quas qui habuerit in sæculo persecutionem sustinebit. Unde & Propheta mysticè cantat: sedebam solus, quia amaritudine repletus sum. Quid igitur? Luxuriandum est in adolescentia, ut postea luxuria fortius contemnatur? Adsit verò, inquit. Unusquisque enim, in qua vocatione vocatus est, in ea permaneat. Circumciscus quis, id est virgo vocatus est; non adducat præputium, hoc est non quærat pelliceas tunicas nuptiarum, quibus Adam ejectus de Paradiso virginitatis, indutus est. In præputio quis vocatus est, hoc est, habens uxorem, & matrimonii pelle circumdatus, non quærat virginitatis, & æternæ pudicitie nuditatem, quam semel habere desivit, sed utatur vase suo in sanctificatione, & pudicitia, bibatque de fontibus suis, & non quærat cisternas luparum dissipatas, quæ purissimas aquas pudicitie continere non possunt. Unde & idem Paulus in eodem capitulo, de virginitate, & nuptiis disputans, servos carnis vocat in matrimonio constitutos: liberos eos, qui absque iugo nuptiarum tota Domino serviunt libertate. Quod loquimur, non in universum loquimur, sed in parte tractamus, nec de omnibus, sed de quibusdam dicimus. Ad utrumque enim sexum, non solum ad vas infirmum, noster sermo dirigitur. Virgo es: quid te mulieres delectat

societas? Quid fragilem, & subilem ratem magnis committis fluctibus, & grande periculum navigationis incertæ securus ascendit? Nescis quid desideres, & tamen sic eis jungeris, quasi aut ante desideraveris, aut (ut levissime dicam) postea desideraturus sis. Sed ad ministerium iste sexus est aptior. Elige ergo anum deformem; elige probatam in Domino continentiam. Quid te adolescentula, quid pulchra, qui luxuriosa delectat? Uteris balneis, cute nitida, rubicundis genis incedis, carnibus vesceris, affluis divitiis, pretiosa veste circumdaris, & juxta serpentem mortiferum securè dormire te credis? At non habitas in eodem hospitio. In nocte dumtaxat, cæterum totos dies in hujus confabulatione consumis. Quare solus cum sola, & non cum arbitris sedes, ut cum ipse non pecces, aliis peccare videaris, ut exemplo sis miseris, qui nominis tui autoritate delinquant? Tu quoque virgo, vel vidua, cur tam longo sermone viri retineris? Cur cum solo relicta non metuis? Saltem alvi te, & vesicæ cogat necessitas, ut ex eas foras; ut deseras in hac re eum, cum quo licentius, quam cum germano, multo invecundius, quam cum marito, egisti. Sed de Scripturis Sanctis aliquid interrogas. Interroga publicè, audiant pedissequæ, audiant comites tuæ. Omne quod manifestatur, lux est. Bonus sermo secreta non quærit; quin potius delectatur laudibus suis, & testimonio plurimorum. Magister egregius contemnit viros, despicit fratres, & in unius mulierculæ secreta eruditione desudat. Declinavi parumper de mea disputatione, aliorum occasione, & dum infantem Pacatulam instituo, imò & nutrio, multarum subito mihi malè Pacatarum bella suscepi. Revertar ad propositum. Sexus foemineus suo jungatur sexui: nesciat

imò, timeat cum pueris ludere. Nullum impudicum verbum noverit, & si fortè intumultu familiæ discurrentis aliquid audiat, non intelligat. Matris nutum pro verbis; ac monitis, & pro imperio habeat. Amet ut parentem, subjiciatur ut dominæ, timeat ut magistram. Cum autem virgunculam rudem, & edentulam, septimus ætatis annus exceperit, & cœperit erubescere, scire quid taceat, dubitare quid dicat, discat memoriter Psalterium, & usque ad annos pùbertatis libros Salomonis, Evangelia, Apostolos, & Prophetas sui cordis thesaurum faciat. Nec liberius procedat ad publicum, nec sèmpèr Ecclesiarum quærat celebritatem. In cubiculo suo totas delicias habeat. Nunquam juvenculos, nunquam cincinnatos videat: vocis dulcedines per autem animam vulnerantes, puellarumque lascivia repellatur. Quæ quanto licentius adeunt, tanto difficilius evitantur; & quod didicerunt, secreto docent, inclusamque Danaem vulgi sermonibus violant. Sit ei magistra comes, pædagogica custos; non multo vîno dedita, non juxta Apostolum otiosa, atque verbosa, sed sobria, gravis lanifica, & ea tantùm loquens, quæ animum puellarem ad virtutem instituant. Ut enim aqua in areola digitum sequitur præcedentem, ita ætas mollis & tenera in utramque partem flexibilis est, & quocumque duxeris, trahitur. Solent lascivi, & comptuli juvenes blandimentis, affabilitate, munusculis, aditum sibi per nutrices, aut alumnas quærere. Et cum clementer intraverint, de scintillis incendia concitare, paulatimque proficere ad impudentiam, & nequaquam posse prohiberi, illo in se versiculo comprobato: ægrè reprehendas, quod sinis consuescere. Pudet, dicere, & tamen dicendum est: nobiles fœminæ quæ nobiliores habuere

neglectui procos, vilissimæ conditionis hominibus, & servulis copulantur, ac sub nomine religionis, & umbra continentiæ, interdum deserunt viros Helenæ, sequuntur Alexandros, Menelaos pertimescunt. Videntur hæc, planguntur, & non vindicantur, quia multitudo peccantium peccandi licentiam subministrat. Proh nefas! Orbis terrarum ruit, in nobis peccata non ruunt! Urbs inelyta, & Romani Imperii caput, uno hausta est incendio. Nulla est regio, quæ non exules Romanos habeat. In cineres ad fabillas sacræ quondam Ecclesiæ conciderunt, & tamen studemus avaritiæ. Vivimus, quasi altera die morituri, & ædificamus, quasi semper in hoc sæculo victuri. Auro parietes, auro laquearia, auro fulgent capita columnarum, & nudus atque esuriens ante fores nostras Christus in paupere moritur. Legimus Aarom Pontificem esse obviam furentibus flammis, & accenso thuribulo Dei iram cohibuisse: Stetit inter mortem & vitam Sacerdos magnus, nec ultra vestigia ejus ignis procedere ausus est. Moysi loquitur Deus: Dimitte me & delebo Populum istud. Quando dicit, dimitte me, ostendit se teneri posse, ne faciat quod minatus est. Dei enim potentiam, servi preces impediabant. Quis putas ille sub Cœlo est, qui nunc iræ Dei possit occurrere? qui obviare flammis, & cum Apostolo dicere: Optabam ego anathema esse pro fratribus meis? Per-eunt cum Pastoribus greges; quia sicut Populus, sic Sacerdos. Moyses compassionis loquebatur affectu: Si dimittis populo huic, dimitte: sin autem, dele me de libro tuo. Vult perire cum pereuntibus, nec propria salute contentus est. Gloria quippe Regis multitudo populi. His Pacatula nostra nata est temporibus. Inter hæc crepundia primam carpit ætatem, ante lacrymas

scitura, quàm risum: prius fletum sensurâ, quàm gaudium. Necdum introitus, jam exitus. Talem semper putet fuisse mundum. Nesciat præterita, fugiat præsentia, futura desideret. Hæc ut tumultatio sermone dictarem, & post neces amicorum, luctumque perpetuum, infanti senex longo postliminio scriberem, tua, Gaudenti frater, impulit charitas, maluique parum, quàm nihil omninò poscenti dare; quia in altero voluntas oppressa luctu, in altero amicitia dissimulatio est.

*HIERONYMUS AD PAULINUM,
de Institutione Monachi.*

Argum. Epistolæ.

Paulinus juvenis eloquens, & Monachus, ut tunc erant Monachi, Hieronymum litteris commendarat, in eo præcipuè, quod senex sanctis ageret locis. Miserat unum librum, quem in defensione Theodosii Imperatoris scripserat: rogans ut sibi scriberet quam vitam formam potissimum sequi deberet. Hunc igitur colaudatum ob insignem eloquentiam, hortatur, ut arcanarum litterarum scientiam adjungat.

Bonus homo de bono cordis thesauro profert ea quæ bona sunt, & ex fructibus arbor cognoscitur. Metiris nos virtutibus tuis, & parvos magnus extollis, ultimamque partem convivii occupas, ut patris familias judicio proveharis. Quid enim in nobis aliquantulum est, ut doctæ vocis mereamur præconium, ut illo ore, quo religiosissimus princeps defenditur humiles nos, modicique laudemur? Noli igitur, frater charissime, annorum nos æstimare numero; nec sa-

pientiam canos reputes, sed canos sapientiam; Salomone testante; Cani hominis prudentia ejus. Nam & Moyses septuaginta Presbyteros jubetur eligere, quos ipse sciret esse Presbyteros: utique non ævo, sed prudentia judicandos. Et Daniel adhuc puer longævus judicat; atque impudicos senes ætas lasciva condemnat. Noli, inquam, fidem pensare temporibus: nec me idcirco meliorem putes, quòd prior in Christi exercitu cœperim militare. Paulus Apostolus & vas electionis, de persecutore mutatus, novissimus in ordine, primus in meritis est, quia extremus licet, plus omnibus laborabit. Judas qui quondam audierat: Tu autem homo, qui simul mecum dulces capiebas cibos: Dux meus, & notus meus, in domo Dei ambulavimus cum consensu, proditor amici, & Magistri; Salvatoris arguitur voce, & *Nodum informis lethi trabe nectit ab alia.* * E contrario, Latio Crucem mutat Paradiso, & facit homicidii pœnam, martyrium. Quanti hodie diu vivendo portant funera sua, & quasi sepulchra dealbata plena sunt ossibus mortuorum? Subitus calor longum vincit teporem. Denique & tu audita sententia Salvatoris: Si vis perfectus esse, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & veni sequere me, verba vertis in opera, & nudam crucem nudus sequens expeditior & levior, scandis scalam Jacob. Tunicam mutas cum animo, nec pleno marsupio, gloriosas sordes appetis, sed puris manibus, & candido pectore; pauperem te & spiritu & operibus gloriaris. Nihil est enim grande, tristi & lurida facie vel simulare, vel ostentare jejunia, possessionum redditibus abundare, & vile jactare palliolum. Crates ille Thebanus, homo quondam ditissimus cum ad philoso-

* Virg. lib. 12. Æneid.

phandum Athenas pergeret, magnum auri pondus abiecit, nec putavit si simul posse & virtutes & divitias possidere. Nos suffarcinati auro Christum pauperem sequimur, & sub pretexto eleemosynæ pristinis opibus incubantes, quomodo possumus aliena fideliter distribuere, qui nostra timidè reservamus? Plenus venter facilè de jejuniis disputat. Non Jerosolymis fuisse, sed Jerosolymis benè vixisse laudandum est. Illa expetenda est Civitas, non quæ occidit Prophetas, & Christi sanguinem fudit, sed quam fluminis impetus lætificat; quæ in monte sita celari non potest: quam matrem sanctorum Apostolus clamat, in qua se municipatum cum justis lætatur habere. Neque verò hoc dicens, memetipsum inconstantia redarguo, damnoque quod facio, ut frustra videat ad exemplum Abraham, & meos, & patriam reliquisse, sed non audeo Dei omnipotentiam Augusto fine concludere, & coarctare parvo terræ loco, quem non capit Cælum singuli quique credentium non locorum diversitatibus, sed fidei merito ponderantur. Et veri adoratores; neque Jerosolymis, neque in monte Garizim adorant Patrem: quia Deus spiritus est, & adoratores ejus, in spiritu & veritate adorare oportet. Spiritus autem spirat ubi vult: Domini est terra, & plenitudo ejus. Postquam siccato Judææ vellere, universus orbis cœlesti rore perfusus est, & multi de Oriente, & Occidente, venientes, recubuerunt in sinu Abrahæ, desiit notus esse tantùm in Judæa Deus, & in Israel magnum nomen ejus; sed in omnem terram exivit sonus Apostolorum, & in fines orbis terræ verba eorum. Salvator ad Discipulos loquens cum esset in Templo: Surgite, inquit, abeamus hinc. Et ad Judæos; relinquetur

vobis domus vestra deserta. Si cælum & terra transibunt, utique transibunt omnia quæ terrena sunt. Et crucis igitur, & resurrectionis loca prosunt his qui portant crucem suam, & cum Christo resurgunt quotidie, qui dignos se tanto exhibent habitaculo. Cæterum qui dicunt: Templum Domini, Templum Domini, audiant ab Apostolo: Vos estis templum Domini, & Spiritus Sanctus habitat in vobis. Et de Jerosolymis, & de Britania æqualiter patet aula cælestis. Regnum enim Dei intra vos est. Antonius, & cuncta Ægypti, & Mesopotamiæ, Ponti, Cappadociæ, & Armeniæ examina Monachorum, non videre Jerosolymam, & patet illi absque hac Urbe Paradisi janua. Beatus Hilarion, cum Palæstinus esset, & in Palæstina viveret, uno tantum die vidit Jerosolymam, ut nec contemnere loca sancta propter viciniam, nec rursus Deum loco claudere videretur. Ab Adriani temporibus, usque ad Imperium Constantini, per annos circiter centum octoginta, in loco resurrectionis simulacrum Jovis in crucis rupè statua ex marmore Veneris à gentibus posita colebatur, existimantibus persecutionis authoribus, quod tollerent nobis fidem resurrectionis & crucis, si loca Sancta per idola polluissent. Bethlehem nunc nostram, & angustissimum Orbis locum, de quo Psalmista canit: Veritas de terra orta est, lucus inumbrabat. Tham, id est Adonidis, & in specu, ubi quondam Christus parvulus vagiit, Veneris amasius plangebatur. Quorsum, inquit, hæc tam longo repetita principio? Videlicet ne quidquam fidei tuæ deesse putes, quia Jerosolymam non vidisti: nec nos idcirco meliores existimes, quòd hujus loci habitacula fruimur, sed sive hic, sive alibi, æqualem te pro

operibus tuis apud Domium habere mercedem. Revera, ut simpliciter motus mentis meae fatear, considerans, & propositum tuum, & ardorem, quo sæculo renunciasti, differentias in locis arbitror, si urbibus, & frequentia urbium derelicta in agello habites, & Christum quæras in solitudine, & ores solus in monte cum Jesu, Sanctorumque tantum locorum vicinitatibus perfruaris, id est, ut & urbem careas, & propositum monachi non amittas. Quod loquor non de Episcopis, non de Presbyteris, non de Clericis loquor, quorum aliud officium est: sed de monacho, & monacho quodam apud sæculum nobili; qui adcircò pretium possessionum suarum ad pedes Apostolorum posuit, docens pecuniam esse calcandam, ut humili ter, & secreto victitans, semper contempnat, quod semel contempsit. Si crucis & resurrectionis loca non essent in urbe celeberrima, in qua curia, in qua aula militum, in qua scorta, mimi, scurræ, & omnia sunt, quæ solent in ceteris urbibus; vel si monachorum turbis solummodo frequentaretur, expetendum revera hujuscemodi cunctis monachis esset habitaculum. Nunc verò summæ stultitiæ est renunciare sæculo, dimittere patriam, urbes deserere, monachum profiteri, & inter majores populos periculosius vivere, quam eras victurus in patria. De toto huc orbe concurrunt, plena est civitas universi generis nominum, & tanta utriusque sexus constipatio, ut quod alibi ex parte fugiebas, hic totum sustinere cogaris. Quia igitur fraternè interrogas, per quam viam incidere debeas, revelata tecum facie loquar. Si officium vis exercere Presbyteri, si Episcopatus te vel opus, vel honor fortè delectat, vive in urbibus, & castellis, & alio-

rum salutem fac lucrum animæ tuæ. Sin autem cupis esse quod diceris, monachus, id est, solus: quid facis in urbibus, quæ utique non sunt solum habitacula, sed multorum? Habet unumquodque propositum principes suos Romani Duces imitentur Camillos, Fabricios, Regulos, Scipiones, Philosophi proponant sibi Pythagoram, Socratem, Platonem, Aristotelem. Poetæ æmulentur Homerum, Virgilium, Menandrum, Terentium, Historici Thucydidem, Salustium, Herodotum, Livium. Oratores Lysiam, Gracchos, Demosthenem, Tullium. Et ut ad nostra veniamus, Episcopi, & Presbyteri habeant in exemplum Apostolos, & Apostolicos viros, quorum honorem possidentes, habere narrantur & meritum. Nos autem habeamus propositi nostri principes, Paulus, Antonius, Julianos, Hilariones, Macarios. Et ut ad Scripturarum auctoritatem redeam, noster Princeps Elias, noster Eliseus, nostri Duces filii Prophetarum, qui habitabant in agris & solitudinibus, & faciébant sibi tabernacula prope fluentia Jordanis. De his sunt & illi filii Rechab, qui vinum, & siceram non bibebant, qui morabantur in tentoriis, qui Dei per Jeremiam voce laudantur, & promittitur eis, quod non deficiat de stirpe eorum vir stans coram Domino. Hoc reor, & septuagesimi Psalmi titulum significare filiorum Jonadab, & eorum, qui primi in captivitatem ducti sunt. Iste est Jonadab filius Rechab, qui in Regnorum libro scribitur currum ascendisse cum Hieu. Et hujus filii sunt, qui in tabernaculis semper habitantes, ad extrémum propter irruptionem Caldaici exercitus; Jerosolymam intrare compulsi, hanc primi captivitatem, sustinuisse dicuntur, quod post solitudinis

libertatem urbe quasi carcere sunt reclusi. Obsecro itaque te: ut quoniam sanctæ sororis tuæ ligatus es vinculo, & non penitus expedito pergis gradu sive hic, sive ibi multitudines hominum & officia, & salutationes, & convivia, veluti quasdam catenas fugias voluptatum. Sit vilis, & vespertinus cibus, oleta, & legumina, interdumque pisciculos, pro summis ducas delicia. Qui Christum desiderat, & illo pane vescitur, non querit magnopere de quam pretiosis cibus stercus conficiat. Quidquid post gulam non sentitur, idem tibi sit, quod panis, & legumina. Habes adversus Jovinianum libros de contemptu ventris & gutturis plenius disserentes. Semper in manu tua sacra sit lectio. Frequenter orandum & flexo corpore, mens erigenda ad Dominum. Crebræ vigiliæ, & ventre vacuo sæpius dormiendum. Rumusculos, & gloriolas, & palpantes adultores, quasi hostes fuge. Pauperibus, & fratribus refrigeria, sumptum manu propria distribue. Rara est in hominibus fides. Non credis verum esse quod dico? Cogita Judæ loculos. Humilitatem vestium tumentis animo non appetas. Sæcularium, & maxime potentium consortium devita. Quid tibi necesse est in ea videre crebrius, quorum contemptu Monachus esse cœpisti? Soror præcipue tua matronarum declinet consortia. Nec inter sericas vestes, & gemmas circumsedentium foeminarum se sordidatam, aut doleat, aut miretur, quia alterum propositi poenitentia, alterum jactantiæ seminarium est. Cave ne quasi fidelis & famosus tuorum quondam dispensator, alienam pecuniam distribuendam accipias. Intelligis quid loquar? dedit enim tibi Dominus in omnibus intellectum. Habeto simplicitatem columbæ, ne cuiquam machineris dolos, &

serpentis astutiam, ne aliorum supplanteris insidiis. Non multum discat in vitio, vel decipere posse, vel decipi Christianum. Quem senseris tibi aut semper, aut crebrò de nummis loquentem, excepta elemosyna, quæ indifferenter omnibus patet, institorem potius habeto, quam monachum. Præter victum, & vestitum, & manifestas necessitates, nihil cuiquam tribuas, ne filiorum panem canes comedant. Verum Christi templum anima credentis est, illam exorna, illam vesti, illi offer donaria, in illa Christum suscipe. Quæ utilitas est parietes fulgere gemmis, & Christum in paupere fame periclitari? Jam non sunt tua, quæ possides, sed dispensatio tibi credita est. Memento Ananiæ, & Saphiræ. Illi sua timidè servaverunt; tu considera, ne Christi substantiam imprudenter effundas: id est, ne immoderato judicio rem pauperum tribuas non pauperibus, & secundum dictum prudentissimi viri, liberalitate liberalitas pereat. Noli respicere ad phaleras, & nomina vana Catonum; ego te, inquit, intus, & in cutè novi. Esse Christianum grande est, non videri. Et nescio quomodo plus placent mundo, qui Christo displicent. Hæc non, sicut ajunt, Sus Minervam; sed ingredientem pelagus amicus amicum monui, malens à te facultatem meam requiri, quam voluntatem, ut in quo ego lapsus sum, tu firmo pergeres gradu. Librum tuum, quem pro Theodosio Principe prudenter, ornateque compositum transmisisti, libenter legi, & præcipue mihi in eo subdivisio placuit. Cumque in primis partibus vincas alios, in penultimis te ipsum superas. Sed & ipsum genus eloquii pressum est, & nitidum, & cum Tulliana luceat puritate, crebrum est in sententiis. Jacet enim (ut ait qui-

dam) oratio, in qua tantum verba laudantur. Præterea magna est rerum consequentia; & alterum pendet ex altero. Quidquid assumpseris, vel finis superiorum, vel initium sequentium est. Felix Theodosius, qui à tali Christi oratore defenditur. Illustrasti purpuras ejus, & utilitatem legum futuris sæculis consecrasti. Macste virtute, qui talia habes rudimenta; qualis exercitatus miles eris? O si mihi liceret istiusmodi ingenium non per Aonios montes, & Heliconis vertices, ut Poetæ canunt, sed per Sion, & Itabyrium, & Sinà excelsa ducere. Si contingeret docere, quæ didici, & quasi per manus mysteria tradere Scripturarum, nasceretur nobis aliquid, quod docta Græcia non haberet. Audi ergo mi conserve, amice, germane, ausculta paulisper, quo in Scripturis sanctis calle gradiaris. Totum, quod legimus in divinis libris, nitet quidem, & fulget etiam in cortice; sed dulcius in medulla est. Qui edere vult nucleum, frangat nucem. Revela, inquit David, oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua. Si tantus Propheta tenebras ignorantiaë confitetur? qua nos putas parvulos, & penè lactentes insecitiaë nocte circumdari? Hoc autem velamen non solum in facie Moysi, sed & in Evangelistis, & Apostolis positum est. Turbis Salvator in parabolis loquebatur, & contestas mysticum esse quod dicebatur, aiebat: Qui habet aures audiendi, audiat. Nisi aperta fuerint universa, quæ scripta sunt ab eo, qui habet clavem David, qui aperit, & nemo claudit, claudit, & nemo aperit; nullo alio reserante pandentur. Si haberes hoc fundamentum, imò si quasi extrema manus operi tuo induceretur, nihil pulchrius, nihil doctius, nihil dulcius, nihilque latinus tuis habere-

mus voluminibus. Tertulianus creber est in sententiis, sed difficilis in loquendo. Beatus Cyprianus instar fontis purissimi dulcis incedit, & placidus, & cum totus sit in exercitatione virtutum occupatus, persecutionum angustiis de Scripturis divinis nequam disseruit. Inclyto Victorinus Martyrio coronatus; quod intelligit eloqui non potest. Lactantius, quasi quidam fluvius eloquentiaë Tullianæ, utinam tam nostra confirmare potuisset, quam facile aliena destruxit. Arnobius inæqualis, & nimius est, & absque operis sui partitione confusus. Sanctus Hilarius Gallicano cothurno attollitur, & cum Græciæ floribus adornetur, longis interdum periodis involvitur, & à lectione simpliciorum fratrum procul est. Taceo de cæteris, vel defunctis, vel etiam adhuc viventibus, super quibus in utraque partem postmodum iudicabunt. Ad te ipsum veniam. Symstem sodalem meum & amicum, amicum, inquam, meum antequam notum, & precabor ne assentationem in necessitudine suspiceris: quin potius vel errore me existimato, vel amore, labi, quam amicum adulatoris decipere. Magnum habes ingenium, & infinitam sermonis supellectilem, & facile loqueris, & purè, facilitasque ipsa & puritas mixta prudentia est; capite quippe sano omnes sensus vigent. Huic prudentia, & eloquentia si accederet vel studium, vel intelligentia Scripturarum, viderem te brevi arcem tenere nostrorum, & ascendentem cum Jacob tecta Sion, canere in domatibus, quod in cubilibus cognovisses. Accingere, inquam te, accingere. Nihil sine magno labore vita dedit mortalibus. Nobilem te Ecclesia habeat, ut prius Senatus habuit. Præpara tibi divitias, quas quotidie eroges, & numquam de-

ficiant, dum viget ætas, dum nondum canis spargitur caput, antequam subeant morbi, tristisque senectus, & labor, & diræ rapiat inclementia mortis. Nihil in te mediocre esse contentus sum, totum summum, totum perfectum desidero. Sanctum Vigilantium Presbyterum, qua aviditate susceperim, melius est ut ipsius verbis, quam meis discas litteris, qui cur tam cito à nobis profectus sit, & nos relinquerit, non possum dicere, ne lædere quempiam videar. Tamen quasi prætereuntem, & festinantem paululum retinui, & gustum ei nostræ amicitiae dedi, ut per eum discas, quid in nobis non desideres. Sanctam conservam tuam, & tecum Domino militantem, per te salutari volo.

HIERONYMUS AD MARCELLAM,

de laudibus Assellæ.

Argumentum Epistolæ.

Pater Assellæ somniarat se in vitra phiala videre puellam virgunculam. Eam natam, & ante annos pubertatis, Virginitati consecravit, flameo virginali tectam, quæ post duodecimum annum, Monachæ vitam arripuit, ac Romæ, perinde ac in eremo vixit. Hujus laudes ad Marcellam ejus familiarem scribi, ne videretur asentari, quod viventem adhuc tantopere laudaret.

Nemo reprehendat, quod in epistolis aliquos aut laudamus, aut carpinus: cum & in arguendis malis sic correctio cæterorum, & in optimis prædicandis, bonorum ad virtutem studia conciten-

tur. Nudiustertius de beatæ memoriæ Lea aliqua dixeramus. Illic pupugit animum, & mihi venit in mentem, non debere nos tacere de virgine, qui de secundo ordine castitatis loquuti sumus. Igitur Assellæ nostræ vita breviter explicanda est, cui quæso: ne hanc epistolam legas, gravatur quippè laudibus suis, sed his potius, quæ adolescentulæ sunt, legere dignare, ut ad exemplum ejus se instituentes conversationem illius, perfectæ vitæ normam arbitrentur. Prætermitto, quod in matris utero benedicatur ei, antequam nascatur, quod in phialam nitentis vitri, & omni speculo purioris patris virgo traditur per quietem: quod adhuc infantia involuta pannis, & vix annum decimum ætatis excedens, honore futuræ beatitudinis consecratur. Sit gratiæ omne, quod ante laborum fuit, licet Deus præsciis futurorum, & Jeremiam sanctificet in utero, & Joannem in alvo matris faciat exultare, & Paulum ante constitutionem mundi separet in Evangelium filii sui. Ad eam venio, quæ post duodecimum annum sudore proprio elegit, arripuit, tenuit, cœpit, implevit. Unius cellulæ clausa angustiis latitudine Paradiso fruebatur. Idem terre solum, & orationis locum extitit, & quietis. Jejunium pro ludo habuit, in ediam pro refectione. Et cum eam non vescendi desiderium, sed humana confectio ad cibum traheret, panem, sale, & aqua frigida concitabat magis esuriem, quam restinguebat. Et quia penè oblitus sum, quod in principio debui dicere, cum primum hoc propositum arripuit, aurum colli sui, quod quidem murenulam vulgus vocat, quod scilicet metallo in virgulas lentescente, quadam ordinis flexuosi catena contextitur, absque parentibus vendidit, & tunicam fusciorẽ, quam ma-